

Een lange lijn door het landschap

Zo'n 1900 jaar geleden beleefde de Romeinen hun hoogtepunt. Het Romeinse Rijk was nog nooit zo groot geweest! Het rijk spreidde zich uit van Spanje en Groot-Britannië tot aan Israël en Egypte. In al deze landen waren de Romeinen de baas. Om ervoor te zorgen dat vijanden geen gebieden zouden binnenvallen, moesten de grenzen goed bewaakt worden. Die bewaking was echter nog niet zo makkelijk te organiseren, aangezien het Romeinse Rijk zo'n 5000 kilometer aan grens had. Soms vormde een rivier of woestijn een fysieke barrière, maar vaak betekende de verdediging van het Rijk ook dat er forten, hoge muren en wachttorens gebouwd moesten worden.

De Limes

De grens van hun rijk werd door de Romeinen 'limes' (spreek uit als: liemès) genoemd. Ook tegenwoordig noemt men deze Romeinse grens nog zo. Vaak wordt er dan wel de uiterste grens bedoeld die het Romeinse Rijk uiteindelijk heeft gehad (zie afbeelding 1). Deze grootte heeft het rijk van de Romeinen namelijk niet van begin af aan gehad.

Afbeelding 1: het Romeinse Rijk rond het jaar 50 na Christus. Met de oranje lijn is de limes aangegeven.

De Italiaanse stad Rome vormt het begin van het Romeinse Rijk. Vanuit deze stad begon men rond het jaar 500 voor Christus met het veroveren van nieuwe gebieden. Eerst met kleine dorpen en steden, maar na 250 jaar hadden de Romeinen heel Italië veroverd. Daarna trokken ze steeds verder Europa, Azië en Afrika in. Iedere keer als er nieuwe gebieden aan het Rijk werden toegevoegd, werd de limes dus ook weer verlegd.

Verdedigingswerken

Als nieuwe gebieden ingelijfd werden in het Romeinse Rijk, moesten ze goed verdedigd worden. Vijanden aan de andere kant wilden vaak maar wat graag de Romeinen dwarszitten of hun gebieden terugveroveren. Om vijanden op tijd te kunnen opmerken en om ze daarna ook zo snel mogelijk tegen te kunnen houden, bouwden de Romeinen flink wat verdedigingswerken. In Groot-Britannië werd er bijvoorbeeld de muur van Hadrianus (afbeelding 2) gebouwd. Dit was een muur die van het westen naar het oosten van Engeland liep, ter hoogte van de huidige stad Newcastle. De muur was grotendeels opgebouwd uit steen en was op sommige stukken wel 4,5 meter hoog en gemiddeld 3 meter dik. Bij de muur werden nog eens 16 forten gebouwd, waarin ongeveer 500 soldaten woonden, en tussen de forten werden losse

Afbeelding 2: Zo zou de muur van Hadrianus er op veel plekken uit hebben gezien.

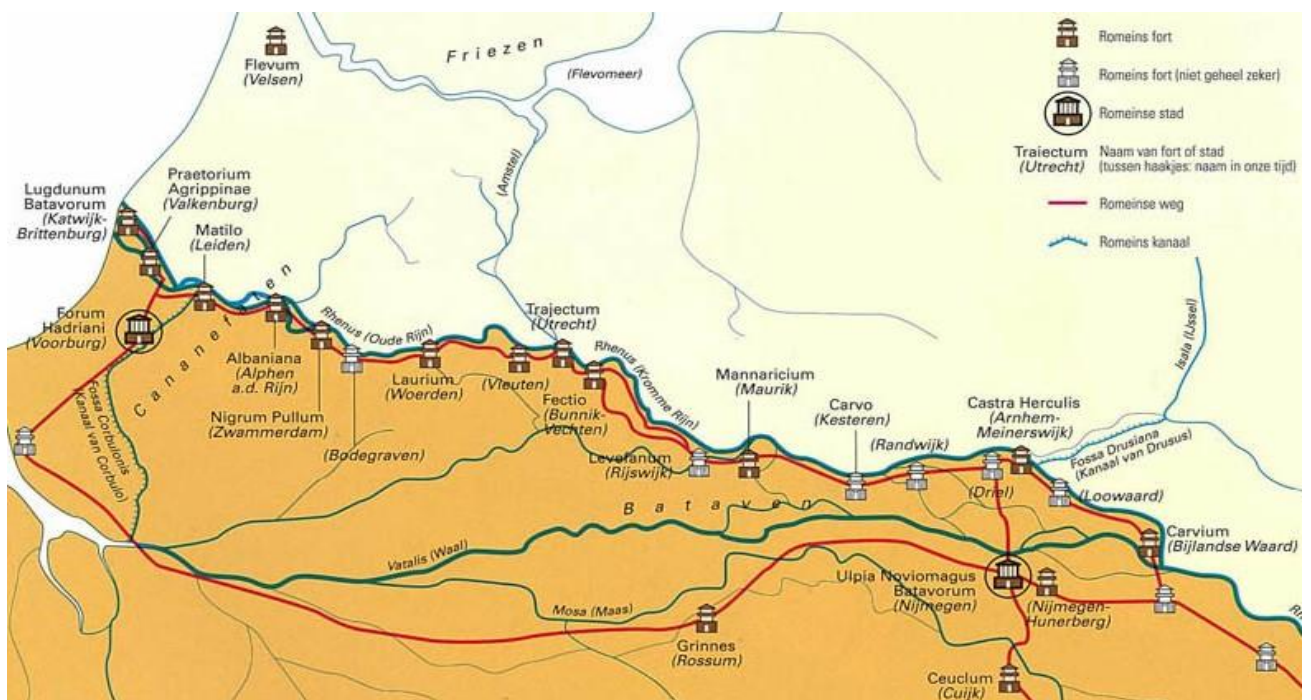
wachttorens gebouwd waarin nog eens 20 soldaten per toren leefden. Op die manier probeerden de Romeinen hun vijanden goed buiten de deur te houden.

Ook in Nederland liep de limes door het landschap. Een grote muur bouwden de Romeinen hier niet, maar wel veel forten en wachttorens. Een muur was in Nederland namelijk niet nodig, aangezien de Romeinse grens aan de rivier de Rijn lag. Deze rivier vormde al een brede, fysieke barrière die de Romeinen beschermde tegen de aan de andere kant wonende Germanen. Op afbeelding 3 is te zien hoeveel forten de Romeinen waarschijnlijk in Nederland gebouwd hebben. Van 16 forten zijn er bij archeologische opgravingen sporen gevonden. Een van deze forten is bijvoorbeeld Castellum Meinerswijk in Arnhem-Zuid. Toch denken wetenschappers dat de Romeinen nog meer forten hebben gebouwd langs de limes (de grijze torentjes op afbeelding 3). In Romeinse teksten en tekeningen worden namelijk nog meer forten genoemd, maar hiervan zijn nooit fysieke bewijzen gevonden bij archeologische opgravingen.

Barbaren achter de limes

In alle gebieden van het Romeinse Rijk werd de Romeinse cultuur verspreid. Rijke mensen spraken Latijn, er werd met geld betaald, mensen namen een Romeinse naam en ze hingen de Romeinse godsdienst aan. Ook werden er steden opgericht, waarin steeds meer mensen kwamen wonen en waarin de mensen konden handelen in producten uit verre uithoeken van het rijk. De Romeinen verspreidden hun cultuur ook bewust in de overwonnen gebieden. Zij vonden dat hun cultuur beter was dan die van de inheemse volkeren (de volkeren die er al woonden).

Volkeren die (nog) niet door de Romeinen waren veroverd, leefden vaak een stuk soberder. Mensen leefden hier vaak in kleine dorpjes, waarbij vrijwel iedereen boer was. Handel bestond er wel, maar vaak was dit ruilhandel met producten die binnen een kleine regio waren gemaakt of verbouwd. Deze manier van leven werd door de Romeinen als barbaars beschouwd en ze wilden daarom graag hun superieure beschaving verspreiden over de rest van de wereld. Veel van deze 'barbaren' zagen dit echter niet zitten. Zij wilde veel liever hun eigen vrijheid behouden. Vandaar dat ze zich soms met andere stammen verenigden om oorlog te voeren tegen de Romeinen.

Afbeelding 3: Kaart van de limes in Nederland. In oranje het Romeinse Rijk. Zie legenda voor de betekenis van de icoontjes.

Limes werelderfgoed

Tegenwoordig zijn er geen originele forten of wachttorens uit de Romeinse tijd meer te zien in Nederland. Desondanks hebben mensen toch vaak geprobeerd om de Romeinse forten weer terug te brengen in het landschap. In Meinerswijk hebben ze bijvoorbeeld de contouren van het fort en de muren van het hoofdgebouw van het fort met bakken vol stenen aangegeven. Zo zie je toch hoe groot het fort en het hoofdgebouw zijn geweest.

De reden dat mensen dit tegenwoordig doen, is vaak dat ze het belangrijk vinden dat dit stukje geschiedenis niet verloren gaat. De Romeinse tijd heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van Nederland. Inmiddels hebben wetenschappers zelfs bepaald dat de Romeinse limes in Nederland en Duitsland zelfs een belangrijk hoofdstuk is uit de wereldgeschiedenis. Daarom is dit stukje limes op de werelderfgoedlijst van UNESCO komen te staan. Dit is een lijst van de belangrijkste historische plekken ter wereld die bewaard moeten worden voor de toekomst. Sinds 27 juli hoort daar de Nederlands-Duitse limes dus ook bij. Benieuwd wat er nog meer op staat? Ga naar: <https://www.unesco.nl/nl/dossier/werelderfgoed>